

יא-ב ואין להן טענת בתולים, משום שסתם נשואה בחזקת בעולה, וכיון שהיתה נשואה קודם לכן, נשואה בחזקת בעולה, שהרי אינו ודאי שלא נבעלה, ולכן בדעתו שהיא בעולה אף על פי שהעולם אומרים שהיא בתולה עדיין.

הגזירות, והשבויה, והשפחה, שנפדו, ושנתגירו, ושנשתחררו, כשהן יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד ששוב אין בתוליהן חזורות, כתובתן מנה. ואין להן טענת בתולין, אינו יכול להפסיד אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות, שהרי הן בחזקת בעולות:

גמרא:

אמר רב יהודה אמר רב קטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עין, משום שאמנם אין ביאת קטן ביאה, אבל בכל זאת לא גרעה ביאתו מהכאת עין, ולכן לרבנן שטורבים שמוכת עין כתובתה מנה, גם אשה זו שבא עליה קטן כתובתה מנה, וכן הדין לענין כהן גדול, שמוכח במשנה ביבמות שכהן גדול לא ישא מוכת עין, גם זו שבא עליה קטן אסורה לו.

כי אמריתה קמיה דשמואל כשרב יהודה אמר מימרא זו של רב לשמואל, אמר אין מוכת עין בבשר וכיון שביאת קטן לא עשאה בעולה, גם למוכת עין אינה נחשבת⁽¹⁵⁾.

איכא דמתני לה להא שמעתא באפי נפשה,

יש שלמדו, שלא אמר רב יהודה בשמו של רב ובשמו של שמואל. אלא רב ושמואל בעצמם נחלקו בה.

קטן הבא על הגדולה, רב אמר: עשאה מוכת עין. ושמואל אמר: אין מוכת עין בבשר.

ומקשינן לרב:

מתיב רב אושעיא: נאמר במשנתנו גדול שבא על הקטנה, וקטן הבא על הגדולה, ומוכת עין, כתובתן מאתיב, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים מוכת עין, כתובתה מנה. משמע מזה שרבי מאיר הביא את קטן הבא על הגדולה ואת מוכת עין כשני מקרים, ואילו רבנן נחלקו רק על המקרה של מוכת עין, משמע שגדולה שבא עליה קטן אינה נחשבת כמוכת עין, מוכח מזה כדברי שמואל, שאין מוכת עין בבשר, וקשה לרב שאמר שביאת קטן נחשב כהכאת עין.

ומתריצין: אמר רבא הכי קאמר, כך יש לפרש את המשנה לפי רב: גדול הבא על הקטנה ולא כלום אין זה נחשב לביאה, גם לפי רבנן, ולכן כתובתה מאתיב. כיון דפחות מכאן פחותה מבת שלש כנותן אצבע בעין דמי כמו דמעה, מה הדמעה היוצאת על ידי אצבע באה אחרת תחתיה, אף בתולים של פחות מבת שלש חוזרין אחרים תחתיהם.

וקטן הבא על הגדולה עשאה מוכת עין.

ומוכת עין גופא פלוגתא דרבי מאיר ורבנן.

15. כתבו בתוס' שמחלוקת רב ושמואל כשלא השיר הקטן את בתוליה, אבל בהשיר לכו"ע

והרי היא כמו בעולה, אפי' אם היא באמת בתולה.

והיות וגדולה שבא עליה קטן נחשבת למוכת עץ לכן לא הוצרכו רבנן לפרט ולחלוק בשני המקרים, אלא נחלקו רק על המקרה של מוכת עץ.

אמר רמי בר חמא מחלוקת רבי מאיר ורבנן במשנה אם כתובת מוכת עץ מנה או מאתים, הוא רק כשהכיר בה, כשכנסה וכתב לה כתובה ידע שהיא מוכת עץ.

דרבי מאיר מדמי לה מוכת עץ לבוגרת שכלו בתוליה, ואין לה כבר בתולים, ואף על פי כן כתובתה מאתיים.

ורבנן מדמו לה מוכת עץ לבעולה שאין כתובתה אלא מנה.

אבל אם לא הכיר בה כשכנסה שהיא מוכת עץ הרי זה מקח טעות לדברי הכל. ואפילו מנה אין לה ולא כלום.

והוינן בה: **ורבי מאיר, אמאי מדמי לה מוכת עץ לבוגרת שכתובתה מאתים?**

נרדמייה לבעולה שכתובתה מנה?

ומבארין: **בעולה כתובתה מנה משום שאיתעביד בה מעשה בידי אדם.**

הא מוכת עץ לא איתעביד בה מעשה בידי אדם. ולכן סובר רבי מאיר שלא שייך לדמות מוכת עץ לבעולה.

ותו הוינן בה: **ורבנן, אדמדמו לה מוכת עץ לבעולה שכתובתה מנה, נרדמייה לבוגרת שכתובתה מאתים.**

ומבארין: **בוגרת כתובתה מאתים משום שלא איתעביד בה מעשה כלל.**

הא מוכת עץ איתעביד בה מעשה. ולכן סוברים רבנן שלא שייך לדמות מוכת עץ לבוגרת.

ומקשינן: **על דברי רמי בר חמא שאמר אבל לא הכיר בה שהיא מוכת עץ לדברי הכל ולא כלום.**

מתיב רב נחמן: נאמר במשנה לקמן (יג, א): הנושא את האשה בחזקת בתולה, ולא מצא לה בתולים והיא אומרת מוכת עין אני, והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את כלומר בעולה, רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת, ומזה שאמרו רבן גמליאל ורבי אלעזר שהיא נאמנת, משמע שהיא מרויחה בטענתה שהיא מוכת עץ, שיש לה כתובה של מנה או של מאתים, שאם נאמר שמוכת עץ אין לה כתובה כלל, במה היא נאמנת,

ואם כן קשה על דברי רמי בר חמא שאמר שאם לא הכיר בה שהיא מוכת עץ, לדברי הכל אין לה כלום.

אלא אמר רבא מחמת קושיה זו חלק על דברי רמי בר חמא, ואמר: בין הכיר בה

נחשבת כמוכת עץ. וכ"כ הרא"ש.

אבל השיטמ"ק דייק ברש"י על דברי רב (בד"ה עשאה מוכת עץ), שמשמע שלרב מדובר שהקטן השיר את בתוליה, ולכן אמר רב

שעשאה מוכת עץ, שלא נאמר, שאע"פ שהשיר בתולים מכל מקום אין ביאתו ביאה, וכיון שכן נאמר שהיא עדיין נחשבת כבתולה גמורה, קמ"ל שלא גרע ביאת הקטן ממוכת עץ, ושמואל סבר

והדין: **שאם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה מנה.**

והוינן בה: וכי **אם יש עדים שזינתה תחתיו יש לה כתובה**, והרי **בת פקילה היא** ?

ומתרצינן: **הכי קאמר** כך יש לפרש את הברייתא: **א. אם יש עדים שזינתה תחתיו בפקילה**, **ב. אבל אם יש עדים שזינתה מעיקרא קודם שנתארסה**, **יש לה כתובה מנה.**

ואמר רב חייא בר אבין אמר רב ששת להוכיח מברייתא זו **זאת אומרת: כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה.**

ומתיב רב נחמן לרב חייא בר אבין שאמר שיש לה כתובה מנה ממשנה לקמן: **"הנרשא את האשה בחזקת בתולה ולא מצא לה בתולים, היא אומרת משארסתני נאנסתי** אחרי שכבר כנסת אותי ונתחייבת לי כתובה נאנסתי, ונסתחפה שדהו כלומר מזלו של הבעל גרם להפסד, כמו בשדה שבא מטר וסחף את זריעתו ועקרה. **והוא אומר לא כי אלא עד שלא אירסתיה נבעלת ובשעה שכנסתיך היה מקחי מקח טעות"**, משמע מהמשנה שולית לה כלל אם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה, ושלא

שהיא מוכת עץ **ובין לא הכיר בה**, **לרבי מאיר כתובתה מאתים**⁽¹⁶⁾, **ולרבנן תלוי**, אם **הכיר בה כתובתה מנה** ואם **לא הכיר בה** אין לה **ולא כלום**, ולפי זה המשנה לקמן, **שבלא הכיר בה נאמנת בטענת מוכת עץ**, היא לפי שיטת רבי מאיר⁽¹⁷⁾, שכתובתה מאתים. ומשנתנו שכתוב בה וחכמים אומרים מוכת עץ מנה, מדובר כשהכיר בה.

אבל **ובסוף הדר ביה רבא ממה שאמר לדברי רבנן שאם לא הכיר בה קודם לכן** שהיא מוכת עץ אין לה **ולא כלום**, אלא בין הכיר בין לא הכיר יש לה כתובה מנה לרבנן, וכתובה מאתים לרבי מאיר.

ולפי זה, המשנה לקמן, שנאמנת בטענת מוכת עץ, היא לדברי כולם, שלפי רבנן מתבטאת נאמנותה במה שמקבלת כתובה מנה (ושלא כדברי הבעל שטוען שלא מגיע לה כלום מחמת שהיא בעולה והרי זה מקח טעות), ולפי רבי מאיר מקבלת כתובה מאתים.

והראיה שחזר בו רבא, מהא **דתניא: כיצד הוצאת שם רע שכתוב על זה בתורה שנענש מאה כסף אם נמצאו דבריו דברי שקר**, והאשה נסקלת אם נמצאו דבריו דברי אמת.

הבעל צריך **לבא לבית דין, ואומר לאביה: פלוני, לא מצאתי לבתך בתולים.**

נחשב למקח טעות א"כ צריך להיות הדין שאין לה כלום, ואם אינו נחשב למקח טעות, א"כ אין חילוק בין הכיר ללא הכיר. רש"י.

17. הקשו בתוס': מדוע לא פירש רבא בתחילה לומר בשיטת רבנן שבין הכיר בה ובין לא הכיר בה כתובתה מנה, כמו שחזר בו רבא לפרש

כיון שהשיר בתולים, אם לא נחשבת לבעולה מחמת זה, א"כ גם למוכת עץ אינה נחשבת.

16. לא מצינו לחלק לר' מאיר בין הכיר בה שהיא מוכת עץ ללא הכיר כמו שחילקו רבנן, ולומר: שאם הכיר בה מאתים, ואם לא הכיר בה מנה. משום שאם נאמר לר' מאיר שבלא הכיר,

כהוכחת רב חייא בר אבין בשם של רב ששת.

ואמר להו רב חייא בר אבין לרב נחמן: איך דייקת מהמשנה שלא כדברי רב ששת, והרי כשאמר רב ששת מימרא זו, שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה, כתובתה מנה, אפשר רב עמרם וכל גדולי הדור יתבי [ישבו שם] כי אמר רב ששת להא שמעתא, וקשיא להו, מהמשנה שהביא רב נחמן, שאם נמצאת בעולה הרי זה מקח טעות. ושני [ותרצו] שהביאור במשנה, מאי "מקח טעות", נמי ממאתים, אבל מנה אית לה. אם כן איך ואת רב נחמן אמרת לבאר את המשנה ש"מקח טעות" הכוונה שלית לה כלל.

ואמר רבא: מאן דקא מוטיב, רב נחמן שהקשה מהמשנה שפיר קא מוטיב [טוב הקשה], משום שלשון "מקח טעות", לגמרי משמע שאין לה כלום.

ואלא קשיא הך ההוכחה שהוכיח רב ששת מהברייתא המוקשית שכתוב בה שאם זינתה כתובתה מנה, וביארו ליישבה שמדובר בזינתה מעיקרא, אם כן מוכח שכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה, כתובתה מנה.

תריין ואימא הכי יש ליישב את הברייתא באופן אחר, וכך יש לפרשה: בא לבית דין ואמר פלוני לא מצאתי לכתך בתולים

א. אם יש עדים שזינתה תחתיו הרי היא בסקילה.

ב. זינתה מעיקרא ולא כלום משום מקח טעות כמו שמבואר במשנה,

ג. נמצאת מוכת עין יש לה כתובה מנה. כך מבאר רבא את הברייתא.

ומקשינן לרבא: והא רבא הוא דאמר לרבנן, שאם לא הכיר בה בעלה שהיא מוכת עין בשעה שכנסה אין לה ולא כלום,

אלא שמע מינה [ראיה מכאן] שחדר ביה רבא מההיא שפירש לרבנן שאם לא הכיר בה שהיא מוכת עין אין לה ולא כלום, אלא בין הכיר בה ובין לא הכיר בה יש לה כתובה מנה לרבנן.

תנו רבנן: כנסה בעל ראשון לשום נישואין, ומת בעלה הראשון, ונישאה לבעל שני, הרי אפילו אם יש לה עדים שלא נסתרה עם בעלה הראשון,

אי נמי, יש לה עדים שנסתרה עמו, אבל ולא שהתה עמו בסתר שיעור זמן כדי ביאה —

אין הבעל השני יכול לטעון טענת בתולים ולהפסידה כתובתה, לומר מקח טעות הוא.

ונמצאת בעולה, וסובר רבא שבאופן זה אין לה ולא כלום. אבל במסקנא פירש, שמה שדימו רבנן מוכת עין לבעולה, היינו רק לענין שכתובתה מנה, אבל לענין מקח טעות אינה כמו בעולה, משום שאין הבעל מקפיד כל כך במוכת

במסקנא, ולפי זה תתפרש המשנה לקמן שנאמנת בטענת מוכת עין אני, לדברי הכל.

ותירץ, שבתחילה לא היה נח לרבא לומר כך, משום שכיון שרבנן מדמים מוכת עין לבעולה, א"כ בלא הכיר בה, דומה לכנסה בחזקת בתולה

אפילו שיש עדים שלא נסתרה עם בעלה הראשון⁽²⁾.

שנינו בברייתא: בעלה השני אינו יכול לטעון טענת בתולים, ולא מזקינים אותו לבא לבית דין.

ואם כן, לא יתברר הדבר אם תחתיו זינתה או לא.

ומקשינן: הרי הדבר ספק הוא, ולמה לא נחוש שמא תחתיו זינתה, ואסורה היא לך⁽³⁾.

ומתריצין: אמר רב שרביא: הטעם שלא חיישינן שמא תחתיו זינתה, משום שמדובר בכגון שקידש ובעל לאלתר. שלא פירש ממנה בין קדושין לבעילה, שאז ברור בודאות שלא תחתיו זינתה.

ואיכא דמתני לה אמתניתין. יש שאמרו, שהדין ודברים בין רבה לרב אשי, וכן דברי רב שרביא, לא נאמרו על הברייתא, אלא נאמרו על משנתינו:

דתנן: בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנישואין, והרי היא בחזקת שלא נבעלה — כתובתן מנה, ואין להן טענת בתולין.

שהרי כבר כנסה הבעל הראשון, ועליו לדעת שנבעלה על ידו, הואיל והיתה ראויה להבעל לו, שאין "אפוטרופוס" למונעו מביאה הראויה לו⁽¹⁾.

אמר רבה: זאת אומרת, מוכח מברייתא זו, שאם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה — יש לה כתובה מנה!

ולא אומרים מקח טעות הוא זה, אלא מגיע לה מנה.

שהרי הבעל השני, ודאי כנסה בחזקת שהיא בתולה, שהרי סמך על העדים. ובכל זאת אם מצאה בעולה, אינו יכול להפסידה מנה הראוי לאלמנה מן הנישואין.

ואילו רב אשי דחה את הוכחת רבה, ואמר: בנישואין ראשונים של בתולה בעלמא, אם כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה —

לעולם אימא לך דלית לה כתובה כלל, משום שמקח טעות הוא.

ושאני הכא, בנישואין שניים, כשכנסה הבעל השני, הרי אפילו אם כנסה בחזקת בתולה ונמצאה בעולה, כתובתה מנה —

שהרי כבר כנסה לפניו בעלה הראשון, ולכן על הבעל השני לדעת שהיא נבעלה כבר,

עץ כדי שיחשב מקח טעות.

1. ר"ן.

2. התוס' הסבירו: שבעלה השני נושאה על דעת שהיא בעולה, ואע"פ שיש עדים שמעידים שלא נבעלה, אינו סומך עליהם, מאחר שהיו נישואין, וסובר שהעדים אומרים כן רק כדי לשבחה בעיניו.

3. קושיה זו לא קשה על המימרות שלעיל, "זאת אומרת כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה כתובתה מנה". משום ששם, אפשר לומר שמדובר שבא לב"ד ונתברר ע"י עדים שזינתה קודם לכן, אבל כאן בברייתא כתוב שאינו יכול לטעון, ומתוך כך לא יבא לב"ד ולא יתברר כלל. רש"י.